



INSTITUCINIO IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMOŠI SĄLYGŲ KAITOS SAVIVALDYBĖSE TYRIMAS

Tyrimo II-asis etapas

Galutinė ataskaita
(santrauka)

2014 m.

Sąvokos

Didmiesčiai	4 didieji Lietuvos miestai – Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai
Kiti miestai	Statistikos departamento vartojama sąvoka – gyvenvietės, kurių populiacija viršija 3 tūkst., išskyrus didmiesčius
Kaimai	Statistikos departamento vartojama sąvoka – gyvenvietės, kurių populiacija yra mažesnė nei 3 tūkst.
IU	Ikimokyklinis ugdymas
PU	Priešmokyklinis ugdymas
IPU	Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas
IPUP	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra
Įstaigos	Ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo įstaigos, universalūs daugiaviečiai centrai, vykdančios ikimokyklinio ir/ar priešmokyklinio ugdymo programas
UDC	Universalus daugiaviečių centras
ŠMM	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
ŠAC	Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras
SD	Statistikos departamentas
SUP	Specialieji ugdymosi poreikiai
Projektas	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros projektas
Tyrimas	Institucinio ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi sąlygų kaitos savivaldybėse tyrimas
Lankomumas	Vaikų dalyvavimas ikimokyklinio arba priešmokyklinio ugdymo programose
Lankantys vaikai	Vaikai, dalyvaujantys ikimokyklinio arba priešmokyklinio ugdymo programose
IPU grupių darbo trukmė	Ugdymo organizavimo modeliai pagal ugdymo trukmę (pvz., penkių darbo dienų per savaitę grupė, savaitinė grupė ir kt.)
IPU grupių darbo laikas	Ugdymo organizavimo modeliai pagal grupių veiklos trukmę (pvz., 4 val., 8 val., 10,5 val. per dieną ir kt.)
Kompleksiškai teikiama pagalba	Koordinuotas švietimo programų vykdymas, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ir švietimo pagalbos teikimas individualiam vaikui ir jo tėvams jo tėvų pageidavimu ar atsakingų už vaiko teisių apsaugą institucijų teikimu. Kompleksiškai teikiama pagalba yra pakankamai naujas reiškinys, pradėtas aktyviai įgyvendinti 2009 metais patvirtinus „Vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašą“
Krepšelis	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo krepšelis, skiriamas ne mažiau kaip 4 val. per dieną ugdymui finansuoti

Santrauka

Apie Tyrimą. Bendras Projekto „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ tikslas - didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo (toliau - IPU) prieinamumą ir įvairovę, ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse, mažinti socialinę atskirtį ir skirtumus tarp savivaldybių, užtikrinti lanksčias ir kokybiškas IPU paslaugas ir reikiamą švietimo pagalbą, atsižvelgiant į individualius vaikų ugdymosi poreikius. Siekiant įgyvendinti Projekto tikslus (gerinti prieinamumą ir teikti kokybišką IPU) bei įvertinti, ar Projekto veiklos duoda teigiamą poveikį, buvo įvykdytas kokybinis ir kiekybinis dviejų etapų tyrimas, padedantis nustatyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi sąlygų kaitą savivaldybėse Projekto įgyvendinimo laikotarpiu.

Tyrimo II-ojo etapo tikslas – išanalizuoti esamą IPU situaciją bei per pastaruosius dvejus metus (2013-2014 m.) įvykusius pokyčius (IPU prieinamumo, IPU turinio formavimo ir organizavimo įvairovės, kompleksiskai teikiamos pagalbos vaikams ir jų šeimoms užtikrinimo, Projekto metu vykdytų mokymų poveikio IPU sklaidai, jo prieinamumui ir vaikų lankomumui). Tyrimo II-ajam etapui keliami uždaviniai:

1. Įvertinti IPU prieinamumo kaitą.
2. Išanalizuoti IPU turinio formavimo įvairovės pokyčius.
3. Atskleisti, kaip pasikeitė kompleksiskai teikiamos pagalbos vaikams ir jų šeimoms organizavimo užtikrinimas.
4. Nustatyti Projekto metu vykdytų mokymų ir kitų veiklų/priemonių poveikį ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi sąlygų kaitai, IPU prieinamumui ir vaikų lankomumui.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metu buvo taikyti aštuoni skirtingi tyrimo metodai: konteksto analizė, dokumentų analizė, focus grupės (kokybinio tyrimo metu organizuotos diskusijos), žvalgomasis tyrimas, anketinė apklausa, interviu, statistinių rodiklių analizė bei ekspertinis vertinimas. Tyrimo II-ojo etapo vykdymo metu, remiantis Tyrimo I-ojo etapo surinkta informacija ir pagal esamą situaciją pakoreguotais klausimynais, buvo atlikta įstaigų atstovų bei savivaldybių administracijos švietimo skyrių atstovų anketinė apklausa. Įvykdyta surinktų duomenų bei statistinių rodiklių analizė ir ekspertinis rezultatų vertinimas.

Pagrindinės tyrimo išvalgos ir išvados

Tyrimo II-ojo etapo vykdymo metu buvo analizuojamos penkios IPU sąlygų kryptys (žr. 1 paveikslą). Atsižvelgiant į šias tiriamąsias sritis, buvo nustatyti rodikliai, kuriais remiantis įvertintas situacijos pokytis, lyginant su Tyrimo I-ojo etapo rezultatais. Paveiksle žemiau pateikiame kiekvienai sričiai priskirtus rodiklius ir situacijos pokyčio įvertinimą.

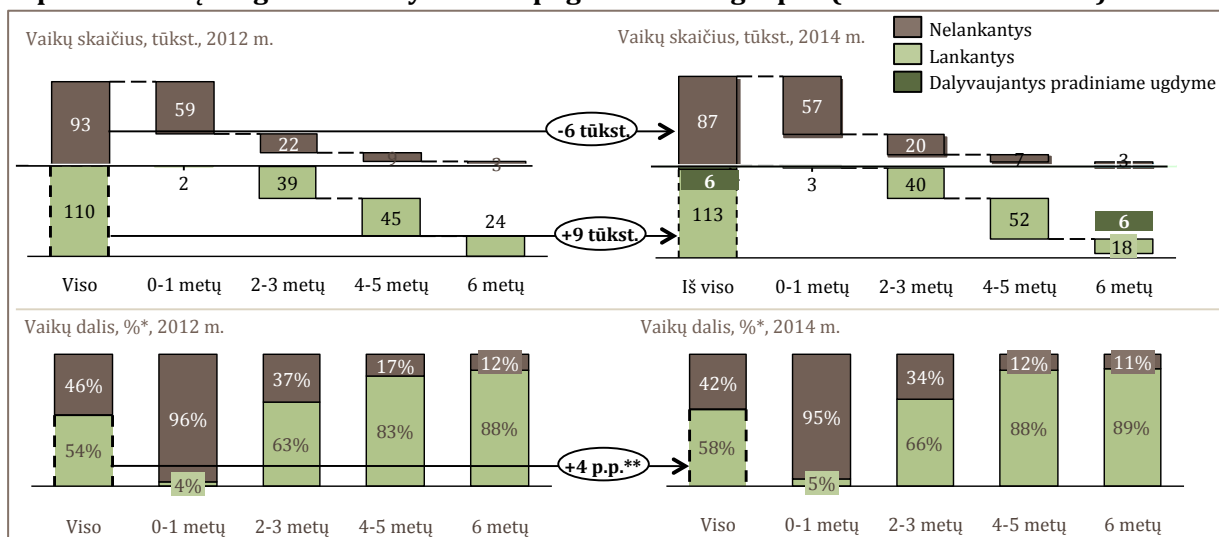
1 paveikslas: Tiriamosios sritys ir vertinimo rodikliai

Tiriamoji sritis	Rodikliai	Pokytis
IPU lankomumas ir prieinamumas	<ul style="list-style-type: none"> Lankančiųjų vaikų skaičius didmiesčiuose Lankančiųjų vaikų skaičius kituose miestuose ir kaimo vietovėse Savivaldybių atstovų lankomumo situacijos vertinimas Savivaldybių, teikiančių vežiojimo paslaugas, dalis 	●
IPU turinio formavimo ir organizavimo įvairovė	<ul style="list-style-type: none"> Inovatyvių ugdymo organizavimo modelių diegimas Papildomų IPU įstaigų specialistų įvairovė Įvairių ugdymo kryptių integracija Ugdymo programų pritaikymas prie įvairių vaikų ugdymosi poreikių Tėvų informuotumas ir įsitraukimas 	●
Pagalba SUP turintiems vaikams ir jų šeimoms	<ul style="list-style-type: none"> Savivaldybių, kuriose švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinė pagalba teikiama kompleksiskai, skaičius Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus etatų ir komandų skaičius Įstaigos, kurias lanko SUP turintys vaikai Neidentifikuotų SUP turinčių vaikų skaičius 	●
Tėvų ir savivaldybių atstovų požiūris į IPU	<ul style="list-style-type: none"> Požiūris į IPU Pasidalijimas atsakomybėmis 	●
Mokymų ir kitų veiklų/priemonių poveikis	<ul style="list-style-type: none"> Mokymų naudingumas Poveikis IPU sklaidai ir prieinamumui, turinio formavimui ir organizavimui, kompleksiskai teikiamai pagalbai 	●

● Situacija pagerėjo
 ● Situacija pablogėjo
 ● Situacija nepasikeitė, pasikeitė neženkliai

- IPU lankomumas ir prieinamumas.** IPU lankomumo ir prieinamumo situacija per pastaruosius dvejus metus pagerėjo. Bendras nelankančiųjų vaikų skaičius šalyje sumažėjo 6 tūkst. (žr. 2 paveikslą) bei išaugo lankomumas kituose miestuose ir kaimuose, įskaitant dalyvavimą pradiniam ugdyme. Didėjantis vaikų skaičius sukelia IPU prieinamumo problemą - 2014 m. pastebimas vietų skaičiaus grupėse trūkumas visoje Lietuvoje. Pastebėta, kad įstaigose didėja grupių skaičius, kai kurios iš jų yra perpildytos, dažnai veikla organizuojama rotacijos principu tose pačiose patalpose bei nepakanka galimybių organizuoti ugdymą kitose erdvėse už įstaigos ribų.

2 paveikslas: Įstaigas lankantys vaikai pagal amžiaus grupes (2012 m. ir 2014 m.)



Šaltinis: sudaryta autorių

Taip pat 2014 m. pastebima teigiama tendencija dėl vežiojimo paslaugos organizavimo, kuri yra teikiama 88% savivaldybių, lyginant su 67% 2012 m. Vis dėlto, pasigendama tikslaus vežiojimo paslaugos, kaip ir kompleksiskai teikiamos pagalbos, poreikio identifikavimo, nes organizavimas neužtikrina, kad paslauga yra efektyviai vykdoma ir įtraukia visus poreikį turinčius vaikus bei jų šeimas.

- **IPU turinio formavimo ir organizavimo įvairovė.** Remiantis Tyrimo II-ojo etapo duomenimis, IPU turinio formavimo ir organizavimo įvairovės situacija pasikeitė neženkliai. Didžioji dalis savivaldybių atstovų (55%) deklaruoja, jog skiriamas finansavimas yra panaudojamas inovatyviems ugdymo organizavimo modeliams diegti, tačiau analizės rezultatai nurodo, kad dauguma įstaigų nėra įdiegusios ugdymo organizavimo naujovių per pastaruosius dvejus metus bei vis rečiau atnaujinama IU programos. IPU įstaigos didėja - steigiama daugiau grupių tose pačiose įstaigose, tačiau grupių trukmės ir darbo laiko tendencijos išliko nepakitusios, naujų specialistų į įstaigas pritraukiama nėra. Taip pat nepastebimas intensyvesnis užsienio metodinių ugdymo sistemų taikymas ar ugdymo kokybės gerinimo projektų vykdymas, nors, įstaigų atstovų anketų duomenimis, yra pasinaudojama ir papildomomis finansavimo šaltinių galimybėmis, suteiktomis rėmėjų ir projektų. Teigiamas pokytis yra matomas vertinant papildomų ugdymo kryptių, pritaikytų prie įvairių vaikų ugdymosi poreikių (vaikams, kurių tėvai kilę iš kitų šalių arba yra išvykę į užsienį, kitakalbiams ir dvikalbiams vaikams) integraciją. Vertinant tėvų informuotumą ir įsitraukimą, situacija yra palanki, tačiau pokyčių pastebėta nėra. IPU įstaigas lankančių vaikų tėvai yra pakankamai gerai susipažinę su ugdymo programomis, tačiau jų įsitraukimas į ugdymo organizavimą išlieka nepakankamai aktyvus.
- **Pagalba SUP turintiems vaikams ir jų šeimoms.** Tyrimo II-ojo etapo metu yra identifikuotas teigiamas pokytis organizuojant pagalbą SUP turintiems vaikams ir jų šeimoms, įskaitant ir kompleksiskai teikiamos pagalbos užtikrinimą. Vis dar nėra aiškus tikslus vaikų, turinčių SUP, skaičius, tačiau Tyrimo II-ojo etapo duomenys yra artimesni oficialiai statistikai. Taip pat per 2012-2014 m. laikotarpį savivaldybėse pagerėjo kompleksiskai teikiamos pagalbos suvokimo lygis. Savivaldybių, turinčių informacijos apie kompleksiskai teikiamos pagalbos atvejus, daugėja, bet informacijos apie poreikį vis dar nėra trečdalyje savivaldybių. Kompleksiškai teikiamos pagalbos organizavimas šiuo metu yra deklaruojamas 88% savivaldybių, tačiau atskirą finansavimą skiria vos 20% savivaldybių.
- **Tėvų ir savivaldybių atstovų požiūris į IPU.** Tyrimo vykdymo metu nėra pastebima reikšmingų pasikeitimų tėvų ir savivaldybių atstovų požiūriui apie IPU svarbą ir problematiką. IPU yra suprantamas vis dar skirtingai: kaip rūpinimasis vaiko saugumu ir priežiūra arba reikšmingas procesas vaiko ugdymosi etape. Taip pat nėra vieningos nuomonės dėl atsakomybės už IPU pasiskirstymą, tačiau vis daugiau respondentų pritaria, kad daugiausia atsakomybę turi atitekti tėvams, mažiausia – savivaldybei.
- **Mokymų ir kitų veiklų/priemonių poveikis.** Situacija dėl Projekto metu vykdytų mokymų ir kitų veiklų/priemonių poveikio IPU sąlygų kaitai, prieinamumui ir vaikų lankomumui nenurodo realių pokyčių. Priemonės dėl informacijos apie IPU prieinamumą yra vertinamos teigiamai, pagrindiniai nurodomi šaltiniai: portalas www.ikimokyklinis.lt ir ŠMM parengtos metodinės rekomendacijos. Tuo tarpu įgyvendintos IPU sklaidos ir prieinamumo didinimo bei turinio formavimo ir organizavimo gerinimo priemonės – mokymų programos ir stažuotės – nesukuria teigiamų pokyčių. IPU specialistai mokymų naudingumą vertina labai gerai (5,2 iš 6 balų) ir deklaruoja, kad mokymų poveikis buvo kardinalus. Tačiau, atsižvelgiant į tų pačių respondentų esamos situacijos vertinimą, statistiškai reikšmingų IPU lankomumo ir prieinamumo bei turinio formavimo pokyčių nepastebėta, tikima, kad poveikio stiprumas yra interpretuojamas netinkamai.

Rekomendacijos

Tyrimo II-ojo etapo metu buvo identifikuoti pagrindiniai iššūkiai ir pateiktos rekomendacijos, nurodančios sprendimus šiems iššūkiams įveikti.

- **Vienodos skaičiavimo metodikos taikymas.** Yra aptiktas neatitikimas tarp ŠVIS, Švietimo ir mokslo institucijų registro ir Statistikos departamento duomenų. Duomenų neatitikimas sunkina objektyvų situacijos vertinimą bei tinkamų sprendimų priėmimą. Siekiant duomenų tikslumo, rekomenduojame visoms sistemoms suvienodinti skaičiavimo metodiką.
- **Kompleksinis mokymų ir kitų veiklų/priemonių organizavimas.** Atsižvelgiant į Tyrimo metu identifikuotą nežymų vykdytų mokymų poveikį IPU sąlygų kaitai, prieinamumui ir vaikų lankomumui, yra svarbu atkreipti dėmesį į šių priemonių įgyvendinimo strategiją. Siekiant vykdomų iniciatyvų (mokymų, stažuočių, inovatyvių ugdymo modelių kūrimo) teigiamo poveikio IPU prieinamumui ir ugdymo turinio formavimui bei organizavimui užtikrinimo, yra siūloma iniciatyvas vykdyti kompleksiskai, derinant mokymus bei finansavimą kartu su politiniais sprendimais ir teisiniais struktūriniais pokyčiais valstybėje.
- **IPU organizuojančių institucijų steigimas Vilniaus m. sav.** Pastebėta, kad didmiesčiai įdėjo daug pastangų, siekiant išspręsti vietų trūkumo problemą IPU įstaigose, tačiau dėl vaikų skaičiaus augimo situacija išlieka sudėtinga. Siekiant įveikti vietų IPU įstaigose trūkumo iššūkį, pernelyg didelė atsakomybė yra priskiriama Vilniaus miestui. Šiai problemai išspręsti siūloma įgyvendinti valstybės turto panaudojimą IPU organizuojančioms institucijoms steigti. Pažymėtina, kad iniciatyvos gali būti vykdomos tiek valstybės, tiek privačių subjektų.
- **5% lėšų perskirstymas.** Tyrimo išvados nurodo, kad savivaldybių atstovų požiūris į atsakomybės už IPU pasiskirstymą nesikeičia, yra laikomasi patogios pozicijos. Savivaldybių švietimo skyrių specialistų ir įstaigų atstovų nuomonė dėl svarbiausių IPU problemiško sričių 2014 m. ir 2012 m. sutampa - nurodama nepakankamo finansavimo problema. Todėl rekomenduojama skirti ypatingą dėmesį 5% lėšų perskirstymui, atsižvelgiant į tai, kad ugdymo turinio inovacijas įgyvendina pačios institucijos. Didmiesčiuose lėšomis galėtų disponuoti IPU organizuojančios institucijos.
- **Finansavimas kompleksiskai teikiamos pagalbos organizavimui.** Įvertinus kompleksiskai teikiamos pagalbos organizavimą, nustatyta, kad poreikis yra patenkinamas tik iš dalies. Ypatingas dėmesys atkreiptinas į poreikio identifikavimą. Finansavimas kompleksiskai teikiamai pagalbai užtikrinti, remiantis savivaldybių atstovų nuomone, išlieka nepakankamas – suteikiamas tik mažojoje dalyje savivaldybių. Siekiant užtikrinti paslaugos kokybę, reikalinga aktyviau investuoti į kompleksiskai teikiamos pagalbos organizavimą, siekiant užtikrinti paslaugos tęstinumą visose savivaldybėse.